

Foglalkozzunk Vele!

Fókuszban az autizmussal élő emberek szociális ellátása

Autisták
Országos
Szövetsége

Flóra Alapítvány

A kiadvány

az Aura Autistákat Támogató Közhasznú Egyesület,
az Autisták Országos Szövetsége,
és a Flóra Alapítvány

közös pályázatából valósult meg a
Nemzeti Civil Alapprogram támogatásával,
a Közép-magyarországi Autizmus Fórum keretében.

A kiadványt szerkesztette: Krausz Katalin

Lektorálta: Kiss Andrea

Kiadta: Aura Autistákat Támogató Közhasznú Egyesület

Budapest, 2010.

Nyomdai munkálatok: Prime Rate Kft.

Készült: 500 példányban

ISBN 978-963-06-9066-9

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	5
NÉHÁNY SZÓ AZ AUTIZMUS SPEKTRUM ZAVARRÓL	7
ESÉLYEGYENLŐSÉG	9
CSALÁDI ÉS SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK	9
CSALÁDTÁMOGATÁSI ELLÁTÁSI FORMÁK	11
KÖTELEZŐEN NYÚJTANDÓ SZOCIÁLIS ELLÁTÁSOK	12
GONDNOKSÁG / TÁMOGATOTT DÖNTÉSHOZATAL	19
SZAKKÉPZÉSI LEHETŐSÉGEK AZ AUTIZMUSSAL ÉLŐK ELLÁTÁSÁHOZ	20
AKKREDITÁLT KÉPZÉSEK	20
SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZÉSEK	21
MINŐSÉGI AUTIZMUS ELLÁTÁS	21
AUTIZMUS ÉS INTEGRÁCIÓ	22
TERÁPIÁK	24
ESZKÖZÖK / MÓDSZEREK	26
SZAKMAI SEGÍTSÉGET NYÚJTÓ CIVIL SZERVEZETEK	29
KÜLFÖLDI SZERVEZETEK	29
HAZAI SZERVEZETEK	29
JOGOK	31
FORRÁSOK	37

ELŐSZÓ

Ma Magyarországon nemzetközi becslés szerint a lakosság 1 %-a autizmus spektrum zavarral (ASD) él. Jelentős részük szociális ellátásra szorul.

Az Országgyűlés 1993. február 17-i ülésnapján fogadta el a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvényt (Szociális törvény).

A törvény célja, hogy a szociális biztonság megteremtése érdekében meghatározza az állam által biztosított egyes szociális ellátások formáit, szervezetét, a szociális ellátásokra való jogosultság feltételeit, valamint érvényesítésének garanciáit.

Kiadványunk egyrészt szociális ellátók számára készült, hogy segítséget, tájékoztatást nyújtson az autizmus spektrum zavarról; másrészt autizmussal élőknek, és családjaiknak, hogy tudják, milyen ellátások, milyen szolgáltatások illetik meg őket, továbbá milyen terápiás lehetőségek állnak rendelkezésükre.

NÉHÁNY SZÓ AZ AUTIZMUS SPEKTRUM ZAVARRÓL

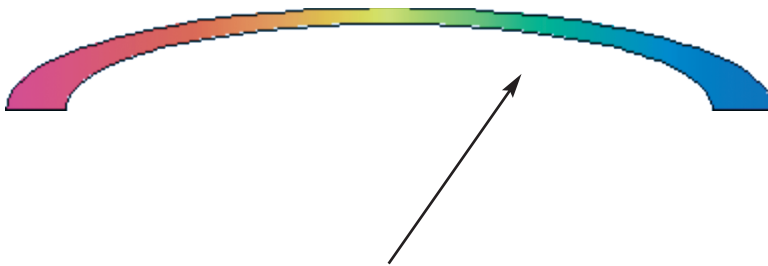
Az autizmus olyan fejlődési zavar, melyet a szociális és kommunikációs készségek sérülése valamint a rugalmatlan gondolkodás jellemez. Néhány jellegzetes példa az előfordulható, autizmusból eredő nehézségekre:

- **szociális interakciók:**
  - átlagostól eltérő társas kapcsolatok
  - érdeklődés és öröm megosztásának nehézségei
  - érzelmek, szándékok észlelésének sérülése
  - íratlan szociális szabályok meg nem értése
- **társas kommunikáció:**
  - beszéd hiánya
  - furcsa beszédmód, beszédstílus
  - társalgásba való bekapcsolódás, beszélgetés fenntartásának nehézségei
  - gyenge beszédértés
  - hallottak szó szerinti értelmezése
- **rugalmas gondolkodás, viselkedésszervezés:**
  - részletekben való elmélyedés
  - beszűkült érdeklődés
  - ragaszkodás az azonossághoz, megszokott dolgokhoz
  - kreativitás hiánya

Természetesen a nehézségek minden egyes embernél más és más mértékben nyilvánulhatnak meg, valamilyen mértékben azonban mindhárom területen fennállnak. Ugyanakkor, ahogy nincs két egyforma ember, az autizmussal élők is nagyon különböznek egymástól.

A szakemberek – pont azért, mert az autizmus megjelenési formája ennyire változatos – az **AUTIZMUS SPEKTRUM ZAVAR** fogalmat használják.

Az autizmus súlyossága, az érintett személy értelmi szintje, személyisége, esetleges egyéb járulékos problémái alapján igen eltérő képet kapunk, az egyes emberek a spektrum bármely részén elhelyezkedhetnek. Az egyre gyakrabban hallható **ASPERGER SZINDRÓMA** kifejezést sokszor az autizmus enyhébb formájának megnevezésére használják. Az Asperger szindróma szintén az autizmus spektrumába tartozik, általában átlagos intelligencia és kevesebb nyelvi nehézség jellemzi.

önellátásra képtelen, súlyosan,
halmozottan sérült ember

enyhe szociális zavarral küzdő,
önálló életvitelt folytató személy

Asperger szindróma

Az autizmusról bővebb információkhoz juthatunk az alábbi weblapokon:

www.esoember.hu

www.autizmus.hu

www.autizmus.lap.hu

ESÉLYEGYENLŐSÉG

Az esélyegyenlőségnek az élet minden területén meg kell jelennie a fogyatékossgal élő emberek számára. Kiemelt jelentőségű a minőségi szolgáltatások egyenlő hozzáféréseinek megteremtése. Ezekhez szükség van olyan szervezetekre, melyek aktív szerepet vállalnak a közfeladatok megvalósításában is. Ilyen módon az autizmussal élő emberek is hozzájuthatnak azokhoz a szolgáltatásokhoz és támogatásokhoz, melyek által az önálló életük megalapozható.

CSALÁDI ÉS SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK

A szociális szolgáltatásokra vonatkozó legfontosabb jogszabályok

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Szociális törvény)
- 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 188/1999. (XII. 16.) Kormány rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény és a falugondnoki szolgálat működési engedélyezéséről, továbbá a szociális vállalkozás engedélyezéséről
- 29/1993. (II. 17.) Kormány rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások térítési díjáról
- 30/1993. (II. 17.) kormány rend. egyes pénzbeli szociális ellátások folyósításának és elszámolásának szabályairól
- 9/1999. (XI. 24.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételeiről
- 63/2006. (III. 27.) Kormány rendelet a pénzbeli és természetbeli szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályiról
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

- 9/1999. (XI. 24.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételéről
- 10/2006. (II. 16.) OGY határozat az Új Országos Fogytékosügyi Programról
- 2006. évi LXV. Törvény az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról

Családtámogatások

- Az 1998. évi LXXXIV. Törvény – A családok támogatásáról. Végrehajtási rendelete: 223/1998/XII. 30. Korm.rend.
  - családi pótlék 6. §
  - gyermekgondozási támogatások 19. §
  - gyermekgondozási segély 20. § - 22. §
  - anyasági támogatás 29. §
- 5/2003 (II. 19) ESZCSM rendelet a magasabb összegű családi pótlékra jogosító betegségekről és fogyatékoságokról.
- 1997. évi LXXXIII. Tv. az egészségbiztosításról
  - terhességi-gyermekágyi segély 40. §
  - gyermekgondozási díj 42/A §

Gyermekvédelem, gyermeki jogok

- Az 1997. évi XXXI. tv. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
  - rendszeres gyerekvédelmi kedvezmény 19. §
  - pénzbeli támogatás 20/A §
  - rendszeres gyermekvédelmi támogatás 21. §
  - kiegészítő gyermekvédelmi támogatás és pótlék 20/B §
    - gyermek étkeztetés normatív kedvezménye 148. §
- 149/1997. (X. 10.) kormány rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásokról

A szociális intézmények lehetnek állami (önkormányzati) és nem állami fenntartásúak (civil, nonprofit szervezetek, egyházak által fenntartottak).

A **szociális szolgáltatások megszervezése** a települési önkormányzatok, valamint a megyei önkormányzatok feladata. Azt, hogy milyen típusú ellátást kell egy önkormányzatnak biztosítania a településen a jogszabály a lakosság számától teszi függővé. Azon ellátások megszervezéséről, melyeket a jogszabály nem utal a települési önkormányzat hatáskörébe, a megyei önkormányzatoknak kell gondoskodniuk.

CSALÁDTÁMOGATÁSI ELLÁTÁSI FORMÁK

Az 1998. évi családok támogatásáról szóló LXXXIV. törvény alapján a családtámogatási ellátások az alábbiak:

- családi pótlék (6. §);
- gyermekgondozási segély (20. §),
- gyermeknevelési támogatás (23. §);
- anyasági támogatás (29. §).

Családi pótlék

A gyermek nevelési, iskoláztatási költségeihez az állam havi rendszerességgel járó családi pótlékot nyújt. A családi pótlék a gyermek védelembé vétele esetén részben természetbeni formában is nyújtható.

Magasabb összegű családi pótlék

A tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek után vagy személy részére járó magasabb összegű családi pótlék annak a hónapnak a végéig jár, ameddig a betegség, súlyos fogyatékoság fennállását a külön jogszabályban előírtak szerint igazolták.

Gyermekgondozási támogatások

- Gyermekgondozási segély: Gyermekgondozási segélyre jogosult a szülő (ideértve a kiskorú szülőt a 7. § (5) bekezdésében meghatározott esetben), a nevelőszülő, a gyám a saját háztartásában nevelt
  - gyermek 3. életévének betöltéséig,

- ikergyermekek esetén a tankötelessé válás évének végéig,
- tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermek 10. életévének betöltéséig.

KÖTELEZŐEN NYÚJTANDÓ SZOCIÁLIS ELLÁTÁSOK

A Szociális Törvény (1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról) célja a szociális biztonság megteremtése és megőrzése. Ennek érdekében meghatározza az állam által biztosított egyes szociális ellátások formáit, szervezetét, a szociális ellátásokra való jogosultság feltételeit, valamint érvényesítésének garanciáit. A törvény hatálya kiterjed a Magyarországon élő

- magyar állampolgárokra,
- bevándorlási engedéllyel rendelkező személyekre,
- letelepedési engedéllyel rendelkező személyekre,
- magyar hatóság által menekültként elismert személyekre

Pénzbeli ellátások (szociális rászorultságtól függő)

- Időskorúak járadéka – 32/B §
- Rendszeres szociális segély – 37/A §
- Lakásfenntartási támogatás – 38. §
- Ápolási díj – 40. §
- Átmeneti segély – 45. §
- Temetési segély – 46. §

Természetben nyújtott szociális ellátás – 47. §

- Köztemetés – 48. §
- Közgyógyellátás – 49. §
- Egészségügyi szolg.-ra való jogosultság – 54. §
- Adósságkezelési szolgáltatás – 55. §

Személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások – 56. §

- Alapellátások – 59. §
  - Falu- és tanyagondnoki szolgáltatás – 60. §
  - Étkeztetés – 62. §
  - Házi segítségnyújtás – 63. §
  - Családsegítés – 64. §
  - Nappali ellátás – 65/F §
  - Utcai szociális munka 65/E §
  - Támogató szolgáltatás – 65/C §
- *Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás* – 65. §
- *Közösségi ellátások* – 65/A §

(Utóbbi hármat kivették az *alapellátásból*, ezen szolgáltatások biztosításához az Állami Foglalkoztatási Szolgálatnál kell pályázatot benyújtani, majd finanszírozási szerződést kötni. Erről bővebb információ olvasható a www.afsz.hu internet oldalon.)

- Szakosított ellátási formák – 66. §
  - Ápolást – gondozást nyújtó intézmények – 67. §
  - Rehabilitációs intézmények – 72. §
  - Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények – 80. §
  - Lakóotthonok – 85/A §

Pénzbeli ellátások

- o Időskorúak járadéka: Időskorúak járadéka a megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkező időskorú személyek részére nyújtott támogatás.
- o Rendszeres szociális segély: A rendszeres szociális segély a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek és családjuk részére nyújtott támogatás. Hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek:
  - egészségkárosodott
  - nem foglalkoztatott, de vállalja a beilleszkedését segítő

programban való részvételt

- támogatott álláskereső

Rendszeres szociális segélyre egy családban egyidejűleg csak egy személy jogosult.

- o **Lakásfenntartási támogatás:** Lakásfenntartási támogatás a szociálisan rászorult személyeknek, családoknak az általuk lakott lakás vagy nem lakás céljára szolgáló helyiség fenntartásával kapcsolatos rendszeres kiadásaik viseléséhez nyújtott hozzájárulás.
- o **Ápolási díj:** Ápolási díjra jogosult a hozzátartozó, ha állandó és tartós gondozásra szoruló súlyosan fogyatékos vagy tartósan beteg 18 év alatti személy gondozását, ápolását végzi. A gondozott nappali intézményt napi max. 5 órában vehet igénybe.
- o **Átmeneti segély:** A települési önkormányzat képviselő testülete a létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került, valamint időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek részére átmeneti segélyt nyújt. Adható alkalmanként (p.: gyógyszer-támogatás) és havi rendszerességgel (pl.: rendszeres nevelési támogatás).
- o **Temetési segély:** Megállapítható annak, aki a meghalt személy eltemettetéséről gondoskodott annak ellenére, hogy arra nem volt köteles, vagy tartására köteles hozzátartozó volt ugyan, de a temetési költségek viselése a saját, illetve családja létfenntartását veszélyezteti.

Természetbeli ellátások

Természetbeni ellátás különösen az élelmiszer, tankönyv, tüzelő segély, közüzemi díjak, valamint gyermekintézmények térítési díjának kifizetése, továbbá családi szükségletek kielégítését szolgáló, gazdálkodást segítő támogatások.

- o Köztemetés: A haláleset helye szerint illetékes települési önkormányzat polgármesterének kell – a halálesetről való tudomásszerzést követő 30 napon belül – gondoskodnia az elhunyt személy közköltségen történő eltemettetéséről, ha
  - nincs vagy nem lelhető fel az eltemettetésre köteles személy, vagy
  - az eltemettetésre köteles személy az eltemettetésről nem gondoskodik.

- o Közgyógyellátás: Közgyógyellátás a szociálisan rászorult személy részére az egészségi állapota megőrzéséhez és helyreállításához kapcsolódó kiadásainak csökkentése érdekében biztosított hozzájárulás. Közgyógyellátásra jogosult:
  - intézeti elhelyezett, intézeti és állami nevelt kiskorú
  - rendszeres szociális segélyben részesülő
  - pénzellátásban részesülő hadi gondozott és nemzeti gondozott
  - központi szociális segélyben részesülő
  - rokkantsági járadékos
  - az, aki I., II. csoportú rokkantsága alapján részesül nyugellátásban, baleseti nyugellátásban
  - aki, vagy aki után szülője magasabb összegű családi pótlékban részesül
  - valamint az, akinek havi rendszeres gyógyító ellátásának díja meghaladja az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 10 %-át, feltéve, ha a családjában az 1 főre jutó havi jövedelem nem haladja meg a mindenkori öregségi nyugdíj legkisebb összegét, egyedülálló esetén 150 %-át.

- o Egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság: A települési önkormányzat polgármestere megállapíthatja e téren is a szociális rászorultságot.

- o Adósságkezelési szolgáltatás: Szociálisan rászorult személyek részére nyújtott lakhatást segítő támogatás.

Személyes gondoskodás keretébe tartozó ellátások - Szociális alapszolgáltatások

Azok a személyek vagy családok veszik igénybe, akik társadalmi helyzetük, koruk, egészségi állapotuk miatt nem képesek saját erőből önmaguk életfenntartásáról, ellátásáról gondoskodni. Szociális alapszolgáltatások megszervezése az önkormányzat (vagy más működtető) feladata, és segítséget nyújt a rászorulóknak részére a saját lakókörnyezetében a problémák megoldásához.

- o Falugondnoki, vagy tanyagondnoki szolgáltatás: Az intézményhiányból eredő hátrányok enyhítése alapvető szükségletek kielégítése. Hozzájárulás az alapvető szolgáltatásokhoz.
- o Szociális és információszolgáltatás: Az ellátást a szociális ellátásokról, információkról igényelheti az egyén. Annak megfelelő tájékoztatást kell nyújtani a hozzáférésről és az igénylés módjáról. Kötelező, hogy minden önkormányzat nyújtson ilyen szolgáltatást. Fontos, hogy térítésmentesen.
- o Étkeztetés: Azoknak a rászorulóknak kell biztosítani, akik legalább napi 1x meleg étkeztetésről nem tudnak gondoskodni. Akár önmaguk, akár családtagjaik részére. Ez megvalósítható úgy, hogy az ételt kiszolgálják, vagy házhoz szállítják. Megvalósítható népkonyha, vagy szociális konyha, vagy egyéb főzőhely létrehozásával. Ezért a szolgáltatásért térítést kell fizetni, de igazodnia kell az igénybe vevő havi jövedelméhez (az árak kedvezményesnek kell lennie, és a díj személyenként eltérő lehet).
- o Házi segítségnyújtás: Önálló életvitel fenntartásában segít, és ezt az igénylő lakásán kell biztosítani. Időskorúaknál, akik saját ellátásukról nem képesek gondoskodni, és nincs olyan hozzátartozójuk, aki gondoskodik róluk. Térítési díj köteles, óradíj formájában.

- o Családsegítés: Családsegítő szolgálat nyújtja, és fontos feladata van komolyabb mentálhigiénés vagy egészségügyi problémák megelőzése érdekében. Része a családsegítésnek a tájékoztatás. Pl. jogi, egészségügyi, pszichológiai tanácsadás, programszervezés. Térítésmentes szolgáltatás.
- o Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás: Kifejezetten ügyeleti szolgálat működik és segélyhívásra az ügyeletes gondozónak haladéktalanul meg kell jelenni a hívásra. Szükséges lépéseket meg kell tennie (orvos, vagy mentő hívása). Térítési díj köteles szolgáltatás.
- o Közösségi ellátások: Elsősorban a pszichiátriai vagy szenvedélybetegek lakókörnyezetében történő gondozás, a gyógyulásuk elősegítése, illetve a rehabilitáció. Az igénylőnek a háziorvossal állandó kapcsolatot kell tartani. Az ellátás térítésmentes. A szolgáltatás magában foglalja a különböző programokat, rendezvényeket kell szervezni.
- o Támogató szolgáltatás: Fogyatékos személyeknek a saját lakókörnyezetében való ellátása. Továbbá a lakáson kívüli közszolgáltatásoknak az elérése. Térítési díj köteles. Lényege, hogy ne legyen kirekesztett.
- o Utcai szociális munka: Elsősorban az utcán élő személyeket gondozása, figyelemmel kísérése a feladat. Ellátást kezdeményező feladat. Térítésmentes.
- o Nappali ellátás: Elsősorban a hajléktalan személyek, másodsorban a saját otthonában élő nagykorú ellátásra szoruló, a harmadik évüket betöltött autista, vagy súlyosan fogyatékos gyermekek ellátása. Lehetőség van a napközbeni felügyeleti ellátásra, társas kapcsolatot létesítsenek, napközbeni étkezés biztosítása. Térítési díjat köteles fizetni, kivéve a hajléktalan.

Személyes gondoskodás keretébe tartozó ellátások - Szakosított ellátási formák

Ha az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt a rászorult személyekről az alapszolgáltatások keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelő szakosított ellátási formában kell gondozni.

- o Ápolást, gondozást nyújtó intézmények: Az önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képes személyek napi legalább háromszori étkeztetéséről, szükség szerint ruházattal, illetve textíliával való ellátásáról, mentális gondozásáról, egészségügyi ellátásáról, lakhatásáról ápolást, gondozást nyújtó intézményben kell gondoskodni, feltéve, hogy ellátásuk más módon nem oldható meg. Ápolást, gondozást nyújtó intézmények:
  - idősek otthona
  - fogyatékos személyek otthona
  - pszichiátriai betegek otthona
  - szenvedélybetegek otthona
  - hajléktalanok otthona
- o Rehabilitációs intézmények: Ez az intézmény a bentlakók önálló életvezetési képességének kialakítását, illetve helyreállítását szolgálja. Rehabilitációs intézmények:
  - fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye
  - pszichiátriai betegek rehabilitációs intézménye
  - szenvedélybetegek rehabilitációs intézménye
  - hajléktalanok rehabilitációs intézménye
- o Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények: Ideiglenes jelleggel – kivéve a hajléktalanok éjjeli menedékhelye és átmeneti szállása – legfeljebb 1 évi időtartamra teljes körű ellátást biztosítanak, ez az 1 év további 1 évvel meghosszabbítható. Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények:

- időskorúak gondozóháza
  - fogyatékos személyek gondozóháza
  - pszichiátriai betegek átmeneti otthona
  - szenvedélybetegek átmeneti otthona
  - éjjeli menedékhely
  - hajléktalan személyek átmeneti szállása
- o Lakóotthonok: Olyan 8-12 személyt befogadó intézmény, amely az ellátást igénybevevő részére életkorának, egészségi állapotának és önellátása mértékének megfelelő ellátást biztosít. Lakóotthonok:
- fogyatékos személyek lakóotthona (ez lehet rehabilitációs célú vagy ápoló-gondozó célú lakóotthon)
  - pszichiátriai betegek lakóotthona (rehab. célú)
  - szenvedélybetegek lakóotthona (rehab. célú)

Ezen intézménytípusok formái:

- Tiszta profilú intézmény: azonos gondozási feladatot látnak el. (csak kábítószeres, vagy csak alkoholista)
- Részlegek kialakítása történik: elszeparáltan egy intézményen belül több profilú intézmény.
- Vegyes profil: egy intézményen belül több profil kialakítása.

GONDNOKSÁG / TÁMOGATOTT DÖNTÉSHOZATAL

A Polgári Törvénykönyv (2009. évi CXX. törvény a Polgári Törvénykönyvről) 2010. évi módosítása jelentősen megváltoztatta a gondnokság fogalmát, feltételeit. Az új Polgári törvénykönyv, az eddigi jogintézmények helyett (korlátozottan cselekvőképes, illetve cselekvőképességet kizáró gondnokság) egyéni szükséglettől függő segítségnyújtási formákat határoz meg a cselekvőképesség érvényesítése érdekében. Ezáltal a nagykorú személyek számára olyan differenciáltabb rendszer válik hozzáférhetővé, amely a támogatással meghozott döntésekre és a jogkorlátozás lehető legszűkebb

körű alkalmazására helyezi a hangsúlyt, s bevezeti a támogatott döntéshozatal jogintézményét. Ezáltal az egyént a cselekvőképesség gyakorlásában segíti. A gondnoksági rendszert az egyéni autonómiát tiszteletben tartó, a résztvevők partneri együttműködésen alapuló rendszerré alakítja át.

Ezen változásoknak köszönhetően az autizmussal, és más fogyatékossgal élő személyeknek lehetőségük nyílik arra, hogy önállóan, akaratuknak megfelelően, - ha szükséges, támogatással, de – tudjanak élni azokkal a jogokkal, amelyek más magyar állampolgárokat is megilletnek. A törvény 2010. május 1-től lép hatályba.

SZAKKÉPZÉSI LEHETŐSÉGEK AZ AUTIZMUSSAL ÉLŐK ELLÁTÁSÁHOZ

AKKREDITÁLT KÉPZÉSEK

Autizmus Alapítvány – Autizmussal élő felnőttek szociális ellátásának, foglalkoztathatóságának, munka- és napi életviteli készségeinek támogatása. A 60 órás (30 elméleti és 30 gyakorlati óra) tanfolyamot az autizmus spektrum zavarral élő személyek ellátásában résztvevő, szociális területen dolgozó kollégáknak (szakembereknek, gondozóknak, asszisztenseknek, terápiás munkatársaknak) tervezték. A képzés célja, hogy a résztvevők alapfokú ismereteket szerezzenek a spektrumba tartozó fejlődési zavarokról, az érintett személyek sajátos szükségleteiről, fejlődéséről, viselkedéséről. További információ: <http://www.autizmus.hu>

Vadaskert Alapítvány – Az autizmus, autizmus-spektrumzavarok felismerése, terápiás, kognitív viselkedésterápiás és pszicho-educatív megközelítése. Tanfolyamukon a gyermekekkel foglalkozó szakembereknek mutatják be a modern diagnosztikus szemlélet megközelítési szempontrendszerét és áttekintik a tudományosan megalapozott terápiás módszerek lényeges aspektusait.

További információ: www.vadaskertalapitvany.hu/kepzesek.html

Kodolányi János Főiskola – Autizmus specifikus szolgáltatószervezés. A jelentkezés feltétele: A képzésben BA vagy főiskolai szintű végzettséggel rendelkezők vehetnek részt azon képzési területekről, melyekre a szakirányú továbbképzési szak épül: társadalomtudományi, bölcsészettudományi, pedagógusképzés, orvos- és egészségtudományi, művészeti. Az oklevélben szereplő szakképzettség megnevezése: Autizmus specifikus szolgáltatószervező.

Forrás és további információ: <http://szakiranyu.kodolanyi.hu/index.php?p=autizmus-specifikus-szolgáltatasszervezes>

Ötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar – Autizmus spektrum zavarok pedagógiája. A jelentkezés feltétele: bármely szakos gyógypedagógus, BA szintű gyógypedagógus végzettség. Az oklevélben szereplő szakirányú végzettség: gyógypedagógus, autizmus spektrum zavarok pedagógiája szakirány. Forrás és további információ: http://www.barczi.hu/?page_ID=166&attr_ID=2

MINŐSÉGI AUTIZMUS ELLÁTÁS

Országos Autizmus Stratégia

Az elkövetkező 5 évre szóló, átfogó intézményfejlesztési terv, amely a diagnosztika, a szakemberképzés, az oktatás, fejlesztés, foglalkoztatás, felnőttképzés és családtámogatás területén fogalmaz meg középtávon elérhető célokat, illetve feladatokat. A Stratégia elsősorban a szociális, az oktatási és az egészségügyi tárcák számára ír elő feladatot, és a 2008-2013-as időszak 5 éve alatt összesen mintegy 1 milliárd forint forrásigényű programra tesz javaslatot.

A Stratégia féléves szakértői munka és széleskörű társadalmi egyeztetés után készült el 2008 júliusában. Az Országos Autizmus Stratégiát a dön-

téshozók, a végrehajtók, az államigazgatási, az érdekvédelmi, valamint a szolgáltató szervezetek számára, hivatkozva az új Országos Fogyatékosügyi Program végrehajtásának középtávú intézkedési tervéről szóló 1062/2007. (VIII. 7.) Kormány határozat IV/3. rendelkezéséhez készítették.

A Stratégia az autizmussal élők és hozzátartozóik, valamint a velük foglalkozó szakemberek csoportjai érdekében készül. Kiemelt jelentőségű a krízis ellátás, valamint a lakhatási szolgáltatás biztosítása, az ellátottak intézmények közötti átvezetésének segítése dokumentált információkkal.

Az Országos Autizmus Stratégia autizmus specifikus szakemberek biztosítása célja:

Az ellátás minden szintjén és az életút teljes folyamatában az autizmus specifikus ellátás biztosításához a megfelelően képzett és felkészült szakemberek biztosítása.

Az Európai Unió normák szerint a szakemberigény érintettenként 4,5 fő.

(Forrás és további információk:

<http://esoember.hu/content/view/831/100/>)

A minőségi autizmus ellátás biztosításához nélkülözhetetlen a Szociális Munka Etikai Kódexének ismerete és az abban foglaltaknak a betartása.

AUTIZMUS ÉS INTEGRÁCIÓ

Az integráció általános feltétele, hogy ne legyen hátrányos az autizmussal élő számára a speciális feltételek és módszerek, pl. a szociális környezethez való alkalmazkodási képességének hiánya miatt. Az integráció csak akkor indokolt, ha egyértelműen az autizmussal élő javát szolgálja! Az integráció bizonyos helyzetekben a fejlődés korlátozását jelentheti. A psziché, irányítható, szociális szabályokat nehezebben értő autizmussal élők könnyen bántalmazás, befolyásolás áldozatai lehetnek. Kiemelt figyelmet kell fordítani az átmeneti periódusok, zavaró körülmények, a strukturá-

latlan idő, szünetek alkalmával jelentkező problémák elkerülésére, az elsajátított ismeretek mellett azok lényegi, tartalmi megértésére, valamint az önálló feladatvégzés elsajátítására.

Az Autism-Europe állásfoglalása

1. A hatékony ellátás sarokköve az egyéni bánásmód, amely biztosítja mindenki számára a megfelelő oktatást és támogatást, hogy megvalósítsa és fenntartsa a sikeres, lehető legönállóbb életet és a választás lehetőségét.
2. A többségbe való integrációnak a képessé tételen kell alapulnia, és tükröznie kell az egyének érdekeit és szükségleteit. Ésszerű módosítások elvárhatóak az oktatásban és más területeken, hogy biztosíthassuk az intézményekhez való jobb hozzáférést, a sikeres részvételt, és az integrációból származó hasznot.
3. Az integráció elvei nem használhatók arra, hogy bizonyos szolgáltatásokat megtagadjuk az egyénektől. Az integráció gyakorlatának feltétlenül biztosítania kell a személyre szabott tanulást vagy más pozitív tapasztalatokat.
4. Fontos, hogy minden program, olyan szakértők által legyen támogatva, akik elismert tudással rendelkeznek az autizmus területén, akik biztosítani tudják az összes szükséges gyakorlati útmutatást és segédletet, valamint értékelni tudják az elért eredményeket. Az integráció gyakorlata nem helyettesítheti az érzékeny egyéni tervezést.
5. Az autizmus spektrum állapot, amely megköveteli a kifinomult kezelés széles skáláját. Ez remélhetőleg egyre inkább többségi környezetben való ellátás keretében történik az idő teljes, vagy túlnyomórésztében. Vannak azonban olyan személyek, akiknek életük teljes hosszára vetített érdekeit az szolgálja legjobban, ha megfelelően specializált ellátást kapnak, melyek a leginkább személyre szabott és legértelmesebb oktatást és támogatást biztosítják.

KULCSFOGALMAK

SZEMÉLYRE SZABOTTSÁG
SZÜLŐK ÉS SZAKEMBEREK KÖZÖTTI PARTNERKAPCSOLAT
SZAKÉRTŐK ÁLTAL TÁMOGATOTT PROGRAMOK
EGYÉNI TERVEZÉS
ÉLETHOSSZIG TARTÓ OKTATÁS

TERÁPIÁK

Forrás: Terápiás lehetőségek autizmussal élő gyermekek ellátásában – Autizmus Alapítvány Gy. Stefanik Krisztina, pszichológus (<http://www.autizmus.hu/Stefanik.shtml>)

Bármely terápiánál meg kell teremtenünk azt a közeget, amely minden szereplője számára biztonságos. Az autizmussal élőknek nagyon fontos a bejósolhatóság, fontos a számukra jeleznünk azt, hogy mire számíthatnak.

Az autizmussal élők csak korlátozott mértékben képesek olvasni a szándékainkat, viselkedésünket, érzelmeinket. Gyakran nem tudják mik az elvárásaink velük szemben, amit a nyelvi problémák is nehezítenek. A bejósolhatóság, a biztonság megteremtése az alap, a következetesség pedig elengedhetetlen. Az érzelmi biztonságot az elfogadó, szeretetteljes légkör alapozza meg a speciális megsegítésekkel együtt. Számtalan terápiás eljárást javasolnak. Ezek óriási lehetőségek a számunkra, de sok csapdát is rejtenek. A cél a terápiák kiválasztásánál mindig az, hogy az autizmussal élők önálló, független és kompetens emberek lehessenek.

Bármelyik terápiát választjuk is, az alábbi **alapelvek**nek meg kell felelnie:

- a terápiában részt vevők (terapeuta és érintett) számára biztonságos legyen
- elfogadó és őszinte legyen a hozzáállás
- a helyzet kulcsa a bejósolhatóság és az érthetőség megteremtése

- a kiszámíthatóság a terapeuták és az általuk támasztott elvárások egyértelműségét is jelenti
- kölcsönös tisztelet az autizmussal élővel és szülőjével egyaránt
- összhang és bizalom
- bántalmazás és büntetésmentesség

A terápia szellemiségének és a terapeuta viselkedésének meg kell felelnie a szakma etikai szabályainak! A terápiás megközelítés eszköztárának illeszkednie kell a tudományos tényekhez.

Eszközök/módszerek:

- vizuális támogatás
- viselkedéses megközelítés
- strukturált oktatás
- kiegészítő terápiák
- a szülők és a család bevonása

A terápiás céloknak az egyéni szükségletekhez (pl. súlyosság, életkor, személyes kívánságok, szülők kérései, erősségek és gyengeségek, járulékos problémák) kell illeszkednie. Célok: függetlenség, kompetencia az önellátás, kommunikáció, a szociális viselkedés, az akadémikus készségek megszerzése, a szabadidő hasznos eltöltése területein is. A bonyolult magyarázatok, más szempontjainak a figyelembe vevése nehézségeket okozhatnak az autizmussal élők számára. A megfelelő, tudományosan igazolt autizmus-terápia az általános alapelvekhez és az autizmus természetéhez illeszkedő célokat jelöl ki, tudományosan igazolt módszereket, eszközöket használ.

Vizuális támogatás

Az autizmussal élőknek nagy szüksége van az érzelmileg biztonságos, bejósolható és érthető környezetre. Számukra a vizuális támogatás a megértés kulcsa. Az autizmussal élő embereknek a látható információk jobban feldolgozhatók, mint a beszéd. A támogató környezet kialakításához elengedhetetlen az autizmussal élő szimbólumszintjének a felmérése. Ez az a szint, amelyet az érintett megért (tárgyas, képes, feliratos).

A vizuális segítségek szintjének meghatározásához, a módszerek alkalmazásához szakember szükséges!

Számukra is fontos kérdések:

- Mit csináljak?
- Hol?
- Mikor?
- Meddig?
- Hogyan?
- Miért?

Ha a fenti kérdésekre a számukra érthető vizuális segítségekkel válaszolunk, akkor megteremtjük az érzelmileg biztonságos, bejósolható és érthető környezetet. Az érzelmi biztonság megteremtése nem cél, hanem a hatékony tanítás feltétele.

A jól érthető, kiszámítható környezet elemei:

- A tér strukturálása

Ez esetben is alapszempont, hogy biztonságos legyen a környezet. A különböző tevékenységek helyének meghatározásakor figyelembe kell venni az egyéni szükségleteket, az esetleges szenzoros problémákat is (ingerzékeny környezet). Ehhez szükség lehet a helyiségek átrendezésére, pa-

ravánok használatára. A terek felosztásánál egyértelműen jelölnünk kell a funkciókat (pl. étkezés, öltözés, tanulás, munka, stb.), mely helyet mire használunk. A meghatározott helyeken csak azokat az eszközöket tároljuk, amelyeket ott használunk.

- Napirend

Különböző szimbólumszintjei vannak (tárgyas, fél tárgyas, fényképes + szóképes, színes rajzos + szóképes, fekete-fehér rajzos + szóképes, szóképes, a fentiek egyénre szabott kombinációi) a szempont az, hogy az autizmussal élő számára érthető legyen. Színkódok segítségével megkönnyítjük a differenciálást, különbséget tehetünk mobil és fix helyen lévő napirendek között, valamint azt is el kell döntenünk, hogy mekkora időtartamot jelölünk (néhány tevékenység, egész nap, heti rend, stb.) az autizmussal élő számára. Mindig az a lényeges, hogy neki segítség legyen, ő értse!

- Tevékenységsszervezés

- Egyéb vizuális segítségek (énkönyv, napló)

„A **megfelelő, tudományosan igazolt autizmus-terápia** egyénre szabott kombinációkat alkot az igazolt módszertani eszköztárból, amelyekkel változatos színtereken, változatos eszközökkel, kreatívan és rugalmasan dolgozik. Tehát elsősorban az úgynevezett „integrált megközelítések” javasoltak (pl.: TEACCH, „Piramis”, ABA, valamint sok-sok nem nevesített, de kiváló és szisztematikus komplex program). Ez esetekben a szülőknek lehetőségük van a bekapcsolódásra és segítséget ad a terápián kívüli helyzetekhez is.”

Viselkedéses megközelítés

A kognitív-viselkedéses megközelítésen alapuló módszerek, technikák adaptív gondolkodási stratégiákat tanítanak. Segítségükkel az autizmussal élő személy önmagáról és másokról, illetve a környezetről való megértése, kompetenciája nő, viselkedésproblémái csökkennek. (Példa erre az impulzuskontroll) Az egyénre szabott kognitív viselkedésterápia számos

konkrét gyakorlati eljárást jelent. A konkrét technikák közé tartozik például a modell nyújtás, vagy a vizualizált tevékenységi forgatókönyvek készítése a pedagógusok, szülők által.

Strukturált oktatás

A strukturálatlan helyzet – ha nem adunk megfelelő segítséget hozzá – az érzelmi biztonság elvesztésének és a problémás viselkedések kialakulásának talaja lehet.

Kiegészítő terápiák

„A kiegészítő terápiák olykor nem csak a gyermek egyéni, nem kifejezetten autizmus-specifikus szükségleteit elégíthetik ki, hanem új teret adhatnak a specifikus célok tanításához, gyakorlásához. Egy-egy olyan eljárás, amely mint autizmust gyógyító terápia nem állja meg a helyét, jól adaptálva mégis hasznos lehet. Így például a hippoterápia, a különböző szenzomotoros tréningek szárazföldön és vízben vagy a zenei interakciós tréning, nem csak a mozgásos vagy zenei készségek fejlesztésének kitűnő eszközei, hanem kihasználható alkalmat teremtenek például a kommunikációs és szociális nehézségek csökkentéséhez is. A kiegészítő terápiák közé soroljuk az olyan gyógyszeres kezeléseket is, amelyek nem befolyásolják az állapot lényegét, de egy-egy járulékos probléma (pl. alvászavar) megoldásában segíthetnek. Szintén idesorolódik a jó képességű, jó verbalitású serdülők és felnőttek következményes pszichés zavarainak (pl. depresszió; paranoid epizód) pszichoterápiás kezelése is.” (S.K.)

Az autizmussal élő személyek és családjaik számára hazánkban ma még nem áll rendelkezésre elegendő, minőségében is megfelelő szolgáltatás. Az intézményes ellátás elsősorban a tanköteles korban tekinthető megoldottnak(?), serdülő és felnőttkorban viszont szinte kizárólag egyedi megoldásokat ismerünk.

A szülők és a család bevonása

Minden szülőnek vannak elvárásai a szakemberekkel kapcsolatban. Mind-egyikük azt szeretné, hogy gyermeke biztonságban legyen, ne bántalmazzák, és az emberi méltóságának megfelelően gondozzák. Ezért nélkülözhetetlen, hogy a szakemberek és az autizmussal élők szülei között szoros együttműködés alakuljon ki. Elengedhetetlen a kölcsönös bizalom és tisztelet. A szülők mellett a testvérek és a család többi tagjára is tekintettel kell lennünk. Mindezt közös programok szervezésével, valamint szülőképzésekkel érhetjük el. Ilyen módon a felnövő gyermekek szüleinek legfőbb problémáit is megsegítjük (szexualitás, képviselet problémája, felkészülés a felnőtt életre, stb.).

SAKMAI SEGÍTSÉGET NYÚJTÓ CIVIL SZERVEZETEK

KÜLFÖLDI SZERVEZETEK

- Autism-Europe (www.autismeurope.org)
európai érdekvédelmi szervezet
- National Autistic Society (www.nas.org.uk)
Nagy Britannia
- Autism Today (www.autismtoday.com/)
Kanada, USA
- Research Autism (www.researchautism.net/)
Nagy Britannia

HAZAI SZERVEZETEK

Fogyatékosok országos érdekvédelmi szervezetei:

- ÉFOÉSZ (<http://www.efoesz.hu/>)
- FESZT (<http://www.fogyatekosugy.hu/main.php?folderID=1447>)
- Kézenfogva Alapítvány – Ne hagyd magad!
(<http://www.kezenfogva.hu/>)
- Autisták Országos Szövetsége (<http://www.esoember.hu>)

Autista szervezetek – Iránytű; Az Autisták Országos Szövetségétől nyomtatott formában is beszerezhető. Elektronikus formában innen letölthető: <http://esoember.hu/content/view/839/75/>.

- KAF (Közép-Magyarországi Autizmus Fórum)
- Eső-Ernyő hálózat
- Majorháló (<http://www.majorhalo.hu>)
- AURA Autistákat Támogató Közhasznú Egyesület

A **Közép-magyarországi Autizmus Fórum** 2008. őszén alakult meg abból a célból, hogy szervezettebbé tegye a közép-magyarországi régióban működő, az autista emberekért dolgozó civil szervezetek érdekvédelmi munkáját, a szervezetek együttműködését. Közös munkájukat a Regionális Cselekvési Tervvel (RECS) igyekeztek összehangolni.

Regionális célkitűzésük:

„Az autista személyek szociális ellátásában a legnagyobb problémát általában az információ hiánya okozza, ami egyaránt elmondható a családokra és a szociális intézményekre, azok szakembereire is. A családok gyakran nem rendelkeznek elegendő információval a különböző ellátási formákról, az azokhoz való hozzájutás feltételeiről, saját jogaikról és lehetőségeikről, míg az intézmények, illetve a szakemberek kevés vagy nem megfelelő információval rendelkeznek az autizmus spektrumzavarról és az autizmussal élő személyek segítségének lehetőségeiről, speciális szükségleteikről. Ennek következménye mind az intézmények, mind a családok számára a bizonytalanság érzése, illetve adott esetben a fizikai biztonság veszélye. Ezért általános célként a biztonság növelését kell kitűznünk mind a családok és maga az autizmussal élő személy számára, mind pedig a szakemberek illetve intézmények számára. Ennek elérése természetesen nem lehet éves célkitűzés, ennél csak hosszabb távlatokban gondolkodhatunk, azonban komoly lépéseket tehetünk érdekébe. Ilyen lépések, célkitűzések:

- Családok informáltságának növelése, lehetőleg minden a régióban élő család hozzájusson a szükséges információkhoz.
- A szakemberek informáltsága, tudásuk bővítése.
- A szakemberek munkájának gyakorlati segítése, szupervízióval, tanácsadással.
- Az autizmussal élő személyek jelenlegi ellátottságának növelése legalább 10%-al.

JOGOK

- Alkotmány
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
- Új Országos Fogyatékosügyi Program (2007-2013.)
- ENSZ Konvenció – „A fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény” Preambulum – j) és v) pontja, 2. cikk, 3. cikk Általános alapelvek – d) pont, 26. cikk, 35. cikk
- Autizmussal élő személyek jogi chartája

Prevenció: Egyes intézkedéseket az egyéni szükségletek alapján kell megtervezni.

A **rászorultság**, illetve a legsebezhetőbbek fokozottabb védelmének elve.

A **hátrányos megkülönböztetés tilalmának** és az előnyben részesítés kötelezettségének elvei.

A személyhez fűződő, illetve a fogyatékos személyeket külön megillető **(speciális) jogok védelmének**, valamint a támogatott döntéshozatal elvének valamennyi általános szabályban érvényesülnie kell.

Szubszidiaritás elve: a fogyatékos személyek a szükséges szolgáltatásokhoz a lakóhelyükön vagy ahhoz a lehető legközelebbi településen jussanak hozzá.

Integráció elve feltételezi, hogy a fogyatékos emberek a mindennapi folyamatokban (pl. oktatás, szociális és gyermekvédelmi ellátás, foglalkoztatás, sport, kultúra) kapcsolatot létesíthetnek és tarthatnak fenn más emberekkel, valamint a társadalmi és gazdasági intézmények legszélesebb körével. Korszerű technikai eszközökön keresztül (internet, mobiltelefon). Korszerű módszerekkel (táv munka, távoktatás).

A semmit rólunk, nélkülünk elve azt jelenti, hogy a fogyatékos személyek saját jogon vagy a maguk választotta képviselőik útján, értelmi fogyatékos, autizmussal élő és súlyosan-halmazottan fogyatékos emberek esetében saját jogon vagy szüleik útján részt vesznek az életüket meghatározó döntések előkészítésében, a döntésekben és a döntések végrehajtásában. Különösen vonatkozik ez a kormányzati és önkormányzati jogalkotásra, a fogyatékos személyek életkörülményeinek javítását célzó fejlesztési források elosztására.

Az autizmussal élő embereknek ugyanazokkal a jogokkal és kiváltságokkal kell rendelkezniük, melyeket az európai népek élveznek ott, ahol vannak ilyen jogok, és úgy, hogy ezek a jogok az autizmusban szenvedő személyek érdekeit a legjobban szolgálják. Ezeket a jogokat bővíteni, védeni és érvényesülésüket valamennyi államban szorgalmazni kell.

Az Egyesült Nemzeteknek az „Értelmi Fogyatékos Személyek Emberi Jogairól” (1971), valamint a „Fogyatékos Személyek Jogairól” (1975) szóló deklarációját, valamint az emberi jogokról szóló egyéb érvényes nyilatkozatokat figyelembe kell venni, és különösen az autista személyek esetében az alábbiakkal kell azokat kiegészíteni:

- Jog az autista személy képességének megfelelő teljes és önálló élethez.
- Jog a hozzáférhető, független és pontos klinikai diagnózishoz és vizsgálathoz.
- Jog az elérhető és megfelelő oktatáshoz.
- Az érintettek és képviselőik joga az összes, jövőjüket érintő döntéshozatalban való részvételre, kívánságaik lehetőség szerint tiszteletben tartására.
- Jog az elérhető és megfelelő lakóhelyhez.
- Jog a megfelelő fizikai feltételekre, segítségre és támogató szolgáltatásra, a valóban produktív, független és méltóságteljes élet biztosításához.
- Jog olyan nagyságú jövedelemhez vagy fizetéshez, amely megfelelő élelem, ruházkodás, lakás és egyéb életszükségletek biztosítására elegendő.
- Jog a lehetőségeikhez mért részvételre a számukra kialakított szolgáltatások megtervezésében és irányításában.
- Megfelelő tanácsadáshoz és gondozáshoz való jog az érintettek testi, mentális és spirituális egészségének fenntartására, beleértve a megfelelő kezelést, egészségügyi ellátást az összes szükséges óvintézkedésekkel, úgy, hogy azok az egyén érdekét legjobban szolgálják.
- Jog a tartalmas, diszkriminatív és sztereotip megoldásoktól mentes foglalkoztatáshoz, szakmára való felkészítéshez; a tréning és szakmaválasztás az egyén képességeinek és választásának tekintetbevételével kell, hogy történjen.
- Jog az elérhető és megfelelő közlekedéshez, szállításhoz és szabad mozgáshoz.

- Jog a részvételre a kulturális, szórakoztató, pihenést biztosító, és sport – aktivitásokban.
- Egyenlő jog a közösségben folyó aktivitások, szolgáltatások és lehetőségek használatához.
- Jog a kizsákmányolástól, kihasználástól és erőszaktól mentes, szexuális és egyéb kapcsolatokhoz, beleértve a házasságot is.
- Az érintettek és képviselőik joga a törvény előtti jogi képviseletre, jogi segítségre, és jogaik teljes körű védelmére.
- Az autista személyek joga, hogy életüket pszichiátriai vagy egyéb korlátozó intézménybe való indokolatlan bezárástól való félelem vagy azzal való fenyegetettség nélkül élhessék.
- Az autista személyek joga, hogy fizikai bántalmazás vagy elhanyagolás áldozatává ne váljanak.
- Az autista személyek joga, hogy farmakológiai abúzus vagy hibák áldozatává ne váljanak.
- Az autista személynek és képviselőjének joga van minden információhoz, amelyet a vele kapcsolatos személyes, orvosi, pszichológiai és pedagógiai kartonok, feljegyzések tartalmaznak. (1992, Hága)

Jog az élethosszig tartó oktatáshoz

Az élethosszig tartó oktatás joga mindenki számára alapvető jog és az autizmussal élő felnőtteknek alapvető szükséglete. Az oktatási folyamat során valamennyi autizmussal élő személynél mindvégig tekintetbe kell venni a kommunikáció megértés sérülését és a gondolkodás konkrét jellegét, azoknál a gyermekeknél, serdülőknél és felnőtteknél különösen, ahol a nyelvhasználat jelen van. Az autizmus esetében az élethosszig tartó fejlesztés során számításba kell venni a szimbolikus megértéssel és figyelemmel kapcsolatos problémákat, amelyek megnehezítik az utánzás útján való tanulást, illetve a környezetből érkező információk integrálását és értelmezését.

Az autizmussal élő idős emberek jogai (Az Autism Europe állásfoglalása az autizmussal élő idős emberekről)

- A független élethez és az önrendelkezéshez való jog
- Az egészség megőrzéséhez és javításához való jog
- A kommunikáció és a szociális interakciók fenntartásához és növeléséhez való jog
- A megfelelő beavatkozáshoz való jog
- A jó életminőséget eredményező szolgáltatásokhoz való jog
- A lakhatáshoz való jog
- Otthoni elhelyezés:
- Speciális ellátásról való gondoskodás (orvosi, technikai eszközök, háztartás, a környezet adaptációja stb.)
- Támogatás az idősödő családtagoknak.
- Intézeti elhelyezés:
- A személyzet képzése
- A reális és kielégítő pénzügyi támogatáshoz való jog

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

1948. december 10-én elfogadott nyilatkozat tartalmazza mindazokat a jogokat, melyek a világon minden embert megilletnek fajra, nemre, bőrszínre, vallási hovatartozásra, egészségi állapotra való tekintet nélkül.

Értelmi Fogyatékos Személyek Jogainak Deklarációja (1971)

Az ENSZ Közgyűlés által 1971. december 20-án elfogadott az Értelmi Fogyatékos Személyek Jogainak Deklarációja (Res.28/56.) Az értelmi fogyatékos személyeknek joguk van a megfelelő orvosi ellátáshoz és fizikai kezeléshez, illetve olyan oktatáshoz, képzéshez, rehabilitációhoz és tanácsadáshoz, ami lehetővé teszi számukra képességeik lehetőségeikhez mért maximális fejlesztését.

Európai Szociális Karta (1961)

15. Cikk – A fizikailag vagy szellemileg fogyatékos személyek szakmai képzéshez, a rehabilitációhoz és a társadalomba történő újra beilleszkedéshez való joga: A fizikailag vagy szellemileg fogyatékos személyek szakmai

képzéshez, rehabilitációhoz és újra beilleszkedéshez való joguk tényleges megvalósulásának biztosítása érdekében a Szerződő Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy

1. megfelelő intézkedéseket tesznek a képzési lehetőségek biztosítására, ahol szükséges, ott a köz- vagy magánjellegű speciális intézmények bevonásával is;
2. megfelelő intézkedéseket tesznek a fizikailag fogyatékos személyek munkába állására, mint speciális munkakereső szolgáltatások létrehozása, lehetőségek teremtése a védett foglalkoztatásra és a munkaadók ösztönzése fizikailag fogyatékos személyek alkalmazására.

Római Szerződés (1957)

Az Európai Közösség Alapító Szerződése. I. Rész, Alapelvek, 13. cikkely: Az Európai Intézmények megfelelő eszközökkel küzdenek a nemi, faji vagy nemzetiségi, vallási vagy meggyőződésbeli, fogyatékoságból adódó vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés ellen.

Az Európai Unió Alapjogi Kartája (2000) III. Fejezet, Egyenlőség

- 21. cikk A megkülönböztetés tilalma: Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, tulajdon, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.
- 25. cikk Az idősek jogai: Az Unió elismeri, és tiszteletben tartja az idősek jogát a méltó és önálló élethez, a társadalmi és kulturális életben való részvételhez.
- 26. cikk A fogyatékosággal élő személyek beilleszkedése: Az Unió elismeri, és tiszteletben tartja a fogyatékosággal élő személyek jogát ahhoz, hogy olyan intézkedéseket hozzanak rájuk nézve, amelyek célja önállóságuk, társadalmi és foglalkozási beilleszkedésük és a közösség életében való részvételük biztosítása.

Maastrichti Szerződés (1992)

- Cím, 6. cikk: (1) Az Unió a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása és a jogállamiság elvein alapul, amely alapelvek közösek a tagállamokban.
- (2) Az Unió a közösségi jog általános elveiként tartja tiszteletben az alapvető jogokat, ahogyan azokat az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én Rómában aláírt európai egyezmény biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból erednek.
- (3) Az Unió tiszteletben tartja tagállamainak nemzeti identitását.
- (4) Az Unió gondoskodik a céljai eléréséhez és politikái folytatásához szükséges eszközökről.

A fogyatékossgal élő személyek esélyegyenlősítését célzó általános szabályok (1993)

ENSZ Közgyűlés által 1993 nyarán elfogadott A fogyatékossgal élő személyek esélyegyenlősítését célzó általános szabályok (Standard Rules)

- 5. Szabály - Akadálymentesség
- Szabály - Oktatás
- Szabály - Foglalkoztatás
- 18. Szabály - A fogyatékos személyek szervezeteinek részvétele

FORRÁSOK

- Az Autizmus Alapítvány és Kutatócsoport dolgozói által publikált, az interneten vagy más csatornákon át hozzáférhető anyagok (<http://www.autizmus.hu>)
- Ír Autista Szövetség: Az autista farm működésének irányelvei és eljárásrendje (ESZCSM, 2002. évi átdolgozott kiadás)
- <http://www.szmm.gov.hu/>
- <http://www.esoember.hu>
- <http://www.auraegyesulet.hu>
- http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_szocpol_gyermekved
- <http://szocialisregiszter.afsz.hu/>
- <http://www.kezenfogva.hu/?q=node/119>
- http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_szocpol_gyermekved
- <http://www.3sz.hu/bm/Munkacsoportjaink/Etikai+Kollegium/Kodex>
- Iránytű (<http://esoember.hu/content/view/839/75/>)

